

Bilder från Gränges 1979–80

Pål Rydberg, Sundsvalls museum, till 12 sept

En solidarisk tecknare

Längst in i hörnet på Sundsvalls museum, i Barkassen, visas i sommar Pål Rydbergs teckningar i krita och blyerts från Gränges aluminium, smältverket som i dag heter Kubal. Det är bilder som ryker av hetta och hårt arbete. De flesta har tecknats i hast på någon fikarast eller i väntan under arbetet.

Pål Rydberg utbildade sig på Konstfack i slutet av 1960-talet och var en av de fyra konstfackstudenter som skrev och tecknade progklassikern Historieboken från 1970. I den berättas kapitalismens historia i serieformat, ur vänsterperspektiv. 2009 gav Ordfront ut den igen, nu med ett förklarande efterord där författarna bland annat ber om ursäkt för några av de mer extrema ståndpunkterna i originalupplagan. Det har ju hänt en del i världspolitiken. Historieboken blev en succé och spreds runt om i världen men Pål Rydberg hamnade i Sundsvall och jobbade som teckningslärare på Höglundaskolan. Efter några år kände han sig sliten och ville göra någonting annat, så han tog han jobb i driften på Gränges. På den tiden var det lätt att få jobb.

”Den speciella miljön och stämningen, glädjen i kroppsarbetet, den svarta humorn, gemenskapen, fick mig alldeles upprymd” skriver han i programbladet. Jobbet bestod i att gjuta nya golvplattor vid de öppna ugnarna i det gamla Verk 1 och Pål Rydberg passade på att rita när han väntade på att betongen skulle härda. Alla som varit inne på Gränges kan känna igen sig i hans bilder. Här finns de enorma hallarna, de glödande ugnarna, de stora traverserna och truckarna som far fram och tillbaka, hettan, den gasmättade luften och båtarna som angör kajen. Den stora utomhusgatan inne på fabriksområdet har han tecknat på en torkduk och vi ser att det finns en egen värld där innanför grindarna.

Men här finns också människor i arbete. Pål Rydberg kryper dem in på skinnet. En man svetsar i hopkrupen ställning. Vi ser inte hans ansikte eller ögon, de döljs bakom svetsaskärmen, men vi ser hans koncentration och fokusering. En annan man klättrar livsfarligt högt upp bland ångor och rök, kanske för att laga något som gått sönder. Vi möter också tröttheten och eftertänksamheten hos arbetaren som satt sig ner för några minuters vila. Rydberg tecknar honom på ett begagnat A4-papper där företagslogotypen skymtar i bakgrunden.

Här finns också gubben med en spjuver i ögat, han som får arbetsdagarna att gå fortare, och en man var ögon lyser av en hetta minst lika stark som den i ugnarna. Rydberg drar sig inte heller för att visa arbetarnas intensiva väntan vid stämpelklockan när det är dags att gå av skiftet och åka hem. Bilderna är iakttagande och dokumentära, långt från Historiebokens agiterande hållning, men de förmedlar en känsla av solidaritet med de arbetande. Efter ett nattskift med städning i rykande aluminiumoxid fick Pål Rydberg en arbetsskada och tvingades sluta på Gränges. Han vidareutbildade sig till snickare och bor numera i Linköping. Där är han verksam bland annat som konstnär och scenograf.

Text och foto: Karin Kämsby

volym 2010-07-02